

Lesbo kylässä. Sateenkaareva tila maaseudun valtageometrioissa

Anni Rannikko
Itä-Suomen yliopisto

Urbaani queer

Queerin metrononormatiivisuus

- Sateenkaarevaa arkea tutkitaan yleensä (suur)kaupungissa
- Sateenkaari-ihmisten ajatellaan asuvan kaupungeissa
- Sateenkaarevien ilmiöiden ajatellaan tapahtuvan kaupungissa

Mutta: queer-tila ei rajoitu vain suuriin kaupunkeihin

- Pienet kaupungit ja kylät saattavat olla globaalisti tarkastellen tyypillisin asuinpaikka seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille
- Kaikki sateenkaari-ihmiset eivät haaveile muutosta suurkaupunkiin

Tila ja valta

Tilalliset suhteet ovat yhteiskunnallisten suhteiden ilmauksia, jotka heijastavat tilaan piirrettyjä valtageometrioita

Kylä tilana on samanaikaisesti monta ja merkityksellistyy monella tavalla.

Tilan samanaikaisuuksia analysoidessani keskityn siihen, miten tila merkityksellistyy seksuaalivähemmistöön kuulumisen näkökulmasta.

Kun tarkastelen valtageometrioita vähemmistönäkökulmasta käsin, kiinnitän huomiota siihen, ketkä maaseututilassa voivat liikkua vapaimmin, keiden tilan käyttö on jollain lailla rajoitettua ja keiden nähdään olevan väärässä tilassa.

Autoetnografia ja seinät

Tutkimus on autoetnografinen: lähestyn tilan valtasuhteita omasta maaseudulla eletystä sateenkaarevasta arjesta tekemieni ja kirjaamieni havaintojen kautta, näitä teoreettisten lähtökohtieni avulla jäsentäen.

Ennen syystalvea 2022 koskevia tapahtumia käsittelevän aineiston olen koostanut pääosin muistelemalla. Muistelemalla tuotettu aineisto merkityksellistyy aina nykyhetkestä ja analyysikehyksestä käsin.

Syystalvesta 2022 alkaen olen kirjoittanut aineiston kenttäpäiväkirjaksi tapahtumahetkellä tai välittömästi tapahtumien jälkeen.

Aineistoa tuottaessani ja analysoidessani olen kiinnittänyt huomiota sellaisiin hetkiin, joina kylässä eletty arki on edellyttänyt reflektiota tai tuntunut jollain tapaa hankalalta. Käsitteellistän näitä hetkiä Sara Ahmedin tapaan seininä (wall).

Kylä itäsuomalaisella maaseudulla

Kylä on Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan ydinmaaseutua. Kylän asutus on verrattain tiheää. Siellä on koulu, kauppa, kirjasto, terveyskeskus ja myös muita palveluita. Keskuskaupunki Joensuu on joidenkin kymmenien kilometrien päässä.

Kylä on maantieteellisesti, symbolisesti ja globaalisti tarkasteltuna kaukana sateenkaarikulttuurin keskuksista.

Tutkimuskenttäni on monipaikkainen ja monilta osin venyy asuinkyläni ulkopuolelle.

Vaikka tarkastelu keskittyy yhteen kylään, esiin nostettuja asioita on tärkeää katsoa osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia, sillä kylä ei elä yhteiskunnallisessa tyhjiössä.

Sateenkaareva maaseututila

Ristiriidan tila

- Sateenkaareva arki edellyttää arjen sujuvuuteen ja omaan turvallisuuteen liittyvää reflektiota ja reagointia.
- Häirintä, syrjintä ja niiden pelko kaventavat tilaa.

Kuulumisen tila

- Maaseudun sateenkaari-ihmisten kesken syntyy ystävyys- ja avunantosuhteita.
- Maaseutu-pridet, paikkakuntien sateenkaarihistoria ja sateenkaariystävälliset yhteisöt tärkeitä.

Kuvassa Reima Juhani Hirvosen teos.

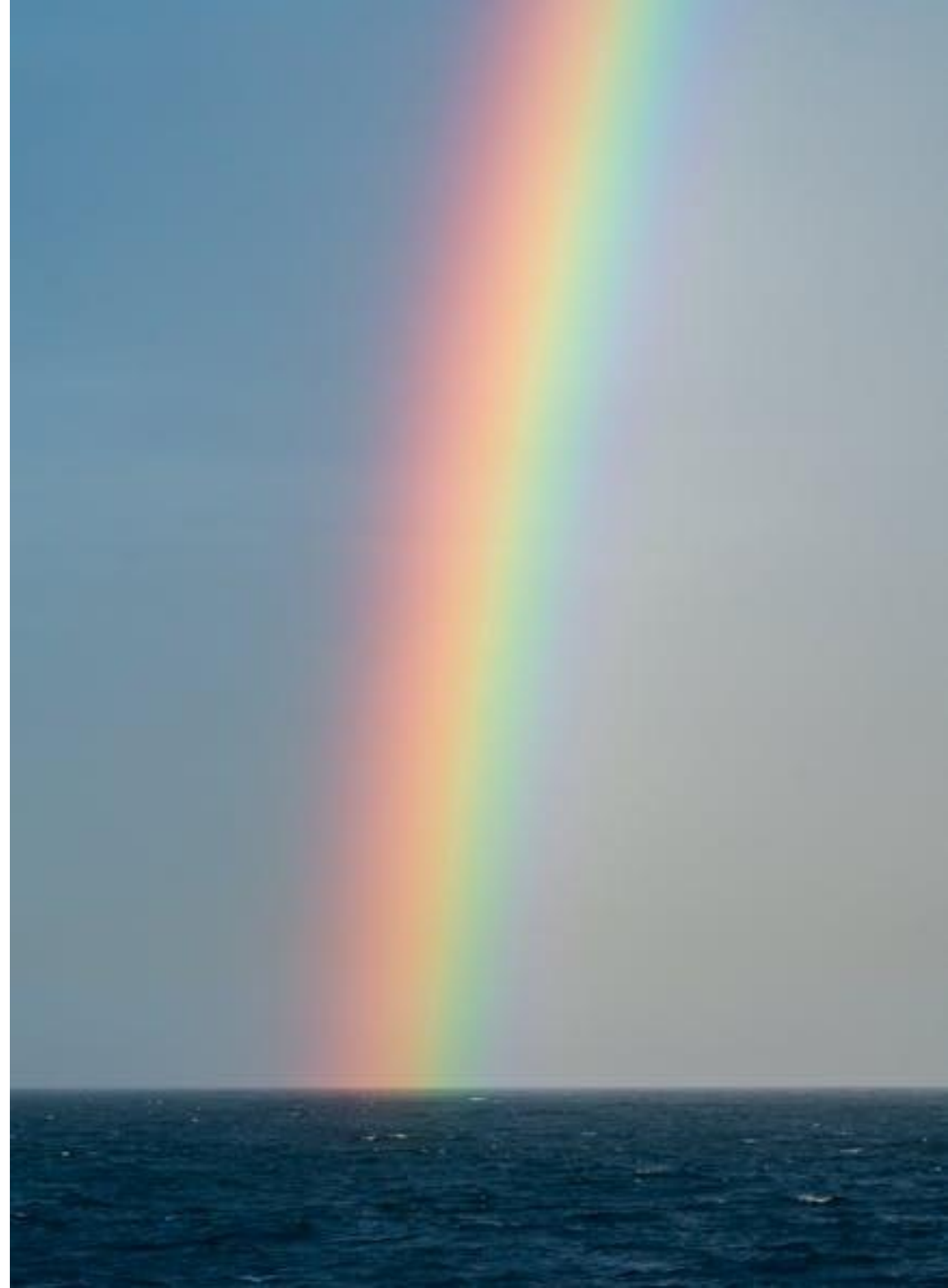
Sateenkaareva maaseututila

Sijoiltaan mennyt tila

- Mielikuvissa maaseudulle juuttuneiden seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten elämä on kurjaa ja he vain odottavat, milloin pääsevät muuttamaan kaupunkiin.
- Maaseudulla elävät sateenkaari-ihmiset joutuvat muodostamaan jonkin suhteen ja vastauksen poismuuttotarinoihin, kurjuuden tarinoihin ja yhteisön kaipuun tarinoihin, sillä niiden mukaan heidän ei pitäisi olla enää siellä.

Samanaikaisesti näkymätön ja esillä oleva tila

- Hetero-oletus hallitsee vuorovaikutusta ja siksi sateenkaareva tila on samanaikaisesti näkymätöntä ja esillä.
- Hetero-oletus ei ole vain heteroiden yksinoikeus.
- Kylän arjessa en oleta vain muilta heteroseksuaalisuutta, vaan myös sitä, että se hetero-oletus piilottaa minun lesbouteni.
- Heteronormatiivisuus saa aikaan sen, että siihen sopimattomasti identifioituvien arki on usein rajankäyntiä sen välillä, mikä on yksityistä ja mikä julkista missäkin kontekstissa.

“

On sateinen syysunnuntai ja kylän kulttuuritalolla on alkamassa konsertti. Talon keittiössä hyörii kanssani kymmenkunta oman ja naapurikylän vanhempaa naista valmistelemassa konserttikahvitusta. Juttelemme niitä näitä tekemisen lomassa. Naapurini kertoo olleensa tyttärensä häissä edellisenä iltana. Ei mitään suuria juhlia, paikalla lähimmät ystävät ja sukulaiset. Varsinainen vihkiminenkin oli suoritettu jo muutamaa päivää aiemmin maistraatissa. Hääkuva kuitenkin on jo olemassa. Naapuri etsii kuvan laukustaan ja kiertää ylpeänä näyttämässä sitä meille kaikille yksitellen, sillä teemme keittiöaskareita hieman eri puolilla keittiötä. Kaikki naiset ihastelevat kuvaa ja kehuvat kaunista morsianta. Kun on minun vuoroni katsoa kuvaa, hätkähdän. Kuvassahan on kaksi morsianta.

Katson muita naisia. He ovat jatkaneet puuhiaan aivan tavallisen näköisinä. Yritän muistaa heidän reaktionsa, kun he katsoivat kuvaa, mutta en muista niissä mitään outoa. Ainoa oudosti käyttäytynyt olin minä. Myöhemmin mietin, miksi olin tilanteesta niin hämmentynyt. Ehkä eniten hämmästyin sitä, kuinka arkisen tavallisesti naiset kommentoivat kuvaa. (Syksy, 2016.)

“

Olen naapurikylän avantosaunalla, missä käyn joka viikko. Olen juuri sulkemassa saunan ovea matkalla avantoon, kun kyläyhdistyksen puheenjohtaja Saara huikkaa lauteelta, että joko tyttöystävä on saanut kipsin pois jalasta. Kumppanini ei ole voinut käydä melkein kahteen kuukauteen avannossa murrettuaan jalkansa laskettelurinteessä. Ovea sulkeva käteni pysähtyy, vaikka tiedän, että ovi pitäisi laittaa kiinni nopeasti, että lämpö ei karkaa pakkasiltaan. Vaikenen, mutta samaan aikaan kysymykset vilistävät päässäni. Sanoiko hän todella tyttöystävä? Sanoi. Viittaako sanavalinta todella kumppaniin vai kaveriin – kuten täälläpäin samalla kyydillä saunaan kulkevia kutsutaan? Ehkä kaveriin, kun se tuli niin luontevasti ja kaikkien kuullen. Vastaukseni viipyy. Saunan ovi on edelleen auki. Saan sanottua jotain ensi viikosta, paiskaan viimein oven kiinni ja menen avantoon. Kun palaan avannosta, puheenaihe on jo vaihtunut toiseen. (Talvi, 2023.)

Lopuksi

Seksuaalivähemmistöön kuuluvien suhde maaseutuun on moniulotteinen ja vaihteleva: yhtäältä maaseutu on vieraantumisen ja näkymättömyyden ympäristö; toisaalta idyllin ja kuulumisen tila.

Sateenkaareva maaseututila on samanaikaista ja limittyntä heteroseksuaalisen tilan kanssa, mutta erilaisin tavoin sille alisteista.

Sateenkaareva tila on usein näkymätöntä, tai vähintään ambivalenttia, ja maaseututilassa vallitseva hetero-oletus piilottaa paljon ilmeistäkin sateenkaarevuutta.

Kirjallisuutta

Ahmed, Sara (2017). *Living a Feminist Life*. Durham & London: Duke University Press.

Bell, David & Gill Valentine (1995). Queer country: Rural Lesbian and Gay Lives. *Journal of Rural Studies* 11:2, 113–122.

Forstie, Clare (2020). Theory Making from the Middle: Researching LGBTQ Communities in Small Cities. *City & Community*, 19:1, 153–168. <https://doi.org/10.1111/cico.12446>

Gorman-Murray, Andrew, Barbara Pini & Lia Bryant (2013). Introduction. Teoksessa Andrew Gorman-Murray, Barbara Pini & Lia Bryant (toim.): *Sexuality, Rurality, and Geography*. Lanham: Lexington Books, 1–20.

Halberstam, J. Jack (2005). In a Queer Time and Place. *Transgender Bodies, Subcultural Lives*. New York: New York University Press.

Holman Jones, Stacy Linn, Tony E. Adams & Carolyn Ellis (2013). Coming to know autoethnography as more than a method. Teoksessa Stacy Linn Holman Jones, Tony E. Adams & Carolyn Ellis (toim.): *Handbook of autoethnography*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press, 17–47.

Lefebvre, Henri (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishing.

Massey, Doreen (2005). *For space*. London: SAGE.

Peltomaa, Hanna (2022). Kotona kylässä: Ei-heteroseksuaalisten ihmisten toimintatilat lappilaisissa kyläyhteisöissä. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 329. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sibley, David (1995). *Geographies of exclusion: Society and difference in the west*. London: Routledge.